

V tej interpelaciji je bilo mej drugim povedano: „Plače so tako nizke, da rudarji na konci mesečnega računa večkrat dobé v gotovini le pol krajcarja ali pa ostanejo še dolžniki, če se jim odšteje znesek za žito, katero dobivajo iz cesarskih skladišč.“ Poljedelski minister je nato le kratko odgovoril ter stvar tako opisal, kakor da bi plače ne bile tako nizke. Reklo se je, da stalni delavec zasluži na leto v denarji in denarni vrednosti 212 gld., kar bi zneslo po 70 kr. na dan, nestalni delavec po 136 gld. na leto, kar bi bilo po 45 kr. na dan; toda te povprečne številke ne izražajo prave plače.

Više plače na eni strani zahtevajo nižje plače na drugi, in če hočemo stvar prav presoditi, moramo si jo bolje ogledati. Omenjam takoj, da so bile po tej interpelaciji l. 1880., a ne vsled nje, l. 1886. plače uravnane in sploh zvišane. In o teh zvišanih plačah hočem govoriti.

Plače so razdeljene po raznih vrstah delavcev. Delavci v jamah imajo drugačne plače kakor v plavžih, in ti zopet drugačne kakor pri strojih, in taki, kateri imajo kaj tehniškega znanja, imajo zopet boljše plače kakor drugi. In tudi delavci v jamah imajo različne plače, in sicer za osemurno delo na dan po 56 kr. in nižje doli do 24 kr.; za deseturno delo se prišteje še četrtninka teh plač.

Da pa ne bodem našteval brezkončnih vrst razno-terih plač, hočem le to navesti, kako je plačana ena vrsta delavcev v jamah, katerih pa je največ. Ti so kopachi, jamski zidarji in tesarji. Ti služijo za osemurno po 48 kr., spravljachi (Förderer) po 44 kr. in potiskači (Hundstösser) po 40 kr. Te vrste delavcev je največ pri rudniku, ker od 900 delavcev je teh 644. Plače teh delavcev toraj dajo pravo podobo delavskih razmer.

Plače po 48, 44 in 40 kr., gotovo niso primerne in zadostne, četudi prištejemo še vse priboljške, katere imajo delavci od cesarskega zaklada. Omenjam takoj, da stalni delavci, in samo ti, dobivajo žito po mnogo nižjih cenah; tudi imajo oženjeni delavci, ki imajo najmanj po štiri otroke, stanovanja v cesarskih hišah. Mimogrede pa omenjam, da ta določba ni koristna za delavce, da imajo le taki delavci stanovanja v cesarskih hišah, ki imajo po štiri otroke. Priboljšek je tudi, da se skrbi za starost delavcev in da so tudi ob boleznih s potrebnim preskrbljeni. Navzlic temu pa plače niso zadostne. Delavec zasluži po 12, 11 ali 10 gld. na mesec; od tega pa se odračunijo zneski za žito, drva in stanovanje. Stanarina je sicer nizka in znaša le 12 do 18 gld., na leto. Dalje se odtegnejo stroški za svečavo v jami, za bratovske blagajnice po tri odstotke; delavec si mora tudi za razstrelivo sam skrbeti. (Konec prih.)

Politični pregled.

Položaj. — Vsi avstrijski politični listi so v svojih božičnih člankih razpravljali pomen imenovanja grofa Kuenburga za ministra brez portfelja in o spremenjenem političnem položaju. Vladni listi so z velikim veseljem pozdravljali to imenovanje naglašajoč, da se je našel pot, po katerem se bode

prišlo do nove večine, sestavljene iz treh velikih strank, Hohenwartovega kluba, Poljakov in levičarjev. Glavna glasila nemško-liberalne stranke so sicer zadovoljna z imenovanjem jednega levičarja ministrom, ali z nenavadno odločnostjo zagotavljajo, da levičarji ne vstopijo v nobeno večino, v kateri bode Hohenwartov klub. Grof Kuenburg sam je raznim deputacijam z nenavadno odločnostjo zagotavljal, da se hoče strogo držati svojih strankarskih načel. Poljaki se pa dozda še niso izrekli na nobeno stran, temveč hočejo mirno počakati, kako se razvijo stvari. Kakor sedaj stvari stoje, se novi trdni večini še nismo dosti približali. Z imenovanjem grofa Kuenburga je grof Taaffe le to dosegel, da levica predrzneja postaja, in da je vlada bolj odvisna od nje. Morda ne bode dolgo, da bode še obžaloval ta korak. Zanašanje na zmernost levičarjev je bilo prazno, kajti ta stranka vsekako hoče gospodariti. Dela se zmerno le zaradi tega, ker hoče po ovinkih priti do gospodstva v državi, ko se je prepričala, da to naravnost ne gre. Če jej bode vlada odjenjavala, bodo levičarji vedno prihajali z novimi zahtevami, tako da bodo naposled onemogočili sedanjo sistemo. Upamo, da bode grof Taaffe še za časa spoznal svoje nove zaveznike, in se ne bode dal predaleč zapeljati.

1891 leto bilo je mirno leto vsaj v Evropi. V drugih delih sveta so bile sicer vojne in ustaje, ki se pa primerjati ne morejo s tem, kar bi bilo, ko bi v Evropi prišlo do velike evropske vojne. Tako so bile vstaje v Argentini in Braziliji, državljanska vojna v čilski državi, ki so se končale s tem, da so imenovane republike dobile nove predsednike. Na Kitajskem so tudi bili ustanki, pri katerih je razjarjeno ljudstvo pobilo več Evropecev. V Evropi je pa bil mir, če tudi se rešitev važnih političnih vprašanj ni nič približala. Na Balkanu, od koder preti navadno nevarnost evropskemu miru, se niso stvari dosti premenile. V Bolgariji še knez ni priznan od vevlastij, sicer se pa stvari ugodno razvijajo. Letos bode že na razstavi Bolgarija pokazala, koliko je napredovala. Proti koncu leta so se Bolgari s Francijo zamotali v neki jako neprijeten spor, ali pričakovati je, da stvar ne bode imela nevarnih posledic. V Srbiji so se srečno znebili bivšega kralja Milana in kraljice Natalije. V Rumuniji se pa ponavljajo ministerske krize in se je v minolem letu dvakrat razpustila zbornica. V Rusiji je pa letos bila slaba letina. Zaradi hude zime niso v 18 gubernijah skoro ničesa pridelali. V Nemčiji stvari mirno teko dalje, če tudi ni Bismarck več na krmilu. Mož je mislil, da je nena-destljiv, sedaj pa menda že sam spoznava, da se izhajo tudi brez njega. Slovani v Nemčiji pa z minolim letom niso baš nezadovoljni, če tudi jim ni Bog več kaj prineslo. Za poznajnskega nadškofa je imenovan Poljak po rodu in mišljenju. Komisija za naseljevanje Nemcev v poljskih pokrajinah je ustavila svoje delo. Začela so se zopet odpirati vrata poljščini in lužiskosrbščini v ljudske šole. Zatiranje Slovanov se je ustavilo menda na povelje cesarja samega. V Italiji je odstopil Crispi in Rudini prevzel ministersko predsedstvo. Papež je izdal zanimivo okrožnico o delavskem vprašanju, v kateri je več neprecenljivih nasvetov. Za to okrožnico je prišlo več francoskih delavcev in družih romarjev se papežu zahvalit. Ta romanjo so pa bodla v oči nekatere liberalne Italijane in v oktobru je prišlo do jako neljubih izgrediv proti francoskim romarjem v Rimu, ker se je bila raznesla vest, da so trije romarji oskrnoli grob pokojnega kralja Viktorja Emanuela. Romanja so se zaradi tega ustavila. Po Italiji so se pa začele agitacije, da bi se preklical zakon, s katerim se je papežu zagotovilo svoboda in nezavisnost od kraljeve oblasti. Te agitacije pa niso imele družega vspeha, nego da so bile prouzročile hudo debato v zbornici, v kateri se je vlada izrekla proti odpravi omenjenega zakona. V Franciji vlada še vedno Freycinet. Vse leto ni bilo ministerske krize, kar je v tej državi nekaj nenavadnega. Zaradi razžaljenja francoskih romarjev v Rimu zahtevali so škofje od vlade, da naj se zanje potegne. Ker pa vlada ni ničesa storila, je jeden škofov pisal ministru bogočastja jako ostro pismo

in je bil zaradi tega obsojen, da mora plačati veliko globo. Drugi škofje so se pa izrekli, da odobravajo postopanje obsojenega nadškofa. Radikalci so pa to uporabili, da so jeli z večjo odločnostjo zahtevati ločitev cerkve od države, da se odpravijo samostani in se konfiskujejo cerkvena posestva. Irska je pa še vedno odprta rana na telesu Angleške države. Na Irskem traje tudi po Parnellovi smrti razpor, ki je nastal radi njega. Ta razpor škoduje le irski stvari. Jako pomenljiv dogodek je bil prihod francoskega brodovja v Kronstadt, ki je zbližal Francijo in Rusijo. Se je li sklenila kaka zveza mej Rusi in Francozi, se ne ve. Zbližanje Francozov in Rusov je prisililo druge evropske države, da so se bolj zbližale. Ni se samo ohranila trodržavna zveza, temveč se je podkrepilo z novimi trgovskimi pogodbami, katere imajo ne le narodnogospodarski, temveč tudi velik političen pomen, kar posebno jasno kaže nevolja, ki se zaradi teh pogodb pojavlja v ruskih in francoskih listih. Vsestranski se pa zagotavlja, da imajo zbližanja raznih držav le namen utrditi mir, zato se nadejamo, da tudi leta 1892. obvaruje Evropo vojne Bog in pa modrost evropskih državnikov.

Obrtnija.

Dragoceni lesovi.

Uporaba plemenitih, dragocenih lesov se tem bolj množi, čim bolj se širita veselje in razum za izdelke umetnega obrta. Današnji mizar mora zato poznati vsaj glavne zastopnike onih krasnih lesnih vrst, iz katerih izdelujejo boljšo hišno opravo, ali pa vsaj lepšajo posamezne njene dele. Po vseh večjih mestih se nahajajo trgovine z dragocenim lesom, ki po prilično nizki ceni prodajajo vsako poljubno množino plemenitih lesov, tako da lahko tudi mizar, ki dela s skromnimi sredstvi, poskusi to ali ono vrsto. Zato hočemo v teh vrsticah naše mizarje seznaniti z glavnimi zastopniki tujih, dragocenih lesov, z njihovimi lastnostimi in uporabami, končno pa jim navesti nekaj virov, kam naj se obrnejo, ako žele kupiti plemenite lesove.

Dragoceni les raste skoraj brez izjeme v tujih delih naše zemlje. Ker smo uže od nekdanj vajeni, deželo Indijo smatrati za domovino skoraj vseh dragocenosti, pravimo dragocenemu lesu splošno tudi **indijski les**, čeravno prihaja morebiti iz Afrike, Amerike ali pa Avstralije.

Najbolj znana dragocena lesna vrsta je **Mahagoni** ali **Mahoni**. Drevesa, ki nam dajo ta les, rasto po zahodno-indijskih otokih in po bližnjih bregovih ameriškega kontinenta, a vdomačeni so tudi v nekaterih krajih Afrike in Nove Holandije. Amerikansko drevo zraste do 30 m visoko in postane v starosti jako obsežno. Sveži les je rumenkasto rudeč, časih bolj rujavkast, a v starosti postane temnorujav in končno skoraj popolnoma črn. Letnice so jako ozke, komaj vidne, strženi žarki mali in svilnati; ljuknjic je mnogo in dokaj različnih, kakor pri orehovem lesu. Čestokrat je mahonijev les lepo marogast, plamenast ali pa pisan, z piramidam podobnimi črtami. Tudi lisaste vrste se nahajajo. Trdota je jako različna in to dokazuje, da pridejo pod imenom **mahagoni** v kupčijo različne vrste lesovi. Naj-

bolj trd je afriški, a v lepoti ga presega ameriški mahagoni. Najdražji raste na otoku S. Domingo, za njim pride v veljavi oni, ki se dobiva v Honduraškem zalivu in na otoku Kuba. Nekateri sorte so popolnoma mehke, lahke in ljuknjicave in torej malo vredne. Iz takih delajo zaboje za drage smodke, a za pohištvo jih ne cenijo in tudi ne rabijo. Trde vrste pa se odlikujejo vse s svojo trpežnostjo; mahagoni ne postane nikdar črviv, jako malo se krivi in veži in more se krasno politirati. Najbolj priljubljene so one vrste, ki spremenene prvotno svojo živo rdečo barvo v lepo in mirno kostanjevo rujavo barvo.

Mahagoni z otoka Madeira, imenovan tudi **kailcedroves** ali **vinhatiko**, ni pravi mahoni, temveč izvira od družih lesov: tudi novoholandski mahagoni, ki diši po vijolicah, spada med čisto drugo drevje, nego ameriški. Tako zvani beli mahagoni raste v Senegambiji in ni v nikakem sorodstvu z ameriškim, pravim mahagonijem. Dotično drevo se zove „acajou“ — ime, s katerim nazivljajo Francozi sploh vse mahagonijeve sorte. (Dalje sledi.)

Obrtnijske raznoterosti.

Nezgorljivo pavolno blago. Da se naredijo pavolne tkanine na pr. obleka, preproge i. t. d. nezgorljive, imamo prav ceno in priprosto sredstvo. Vzemi na 1 liter škroba (štirke), prirejenega, kakor se rabi za perilo, dve žličici stolčenega boraksa in zmešaj obojno dobro skupaj. Boraks prav nič ne spremeni barve, ne škoduje ne blagu pa tudi ne zdravju tistega, ki tako blago nosi.

Steklo se priterdi na kovinske reči s tem le kitom: Skuhaj in raztopi skupaj 3 dele kolofonije, 1 del sode in 5 delov vode. K tej milu (žajfi) podobni zmesi primešaj dvakrat toliko gipsa. Ker je ta kit tudi za olje in petrolej nepredoren, rabi kaj izvrstno za kitanje medenih delov svetilu na steklene buče za petrolej.

Beljenje zrumenele slonove kosti. Mnogo slonovokostenih reči postane s časom in vsled rabe rumenih, kar je največkrat neprijetno in grdo. Zarumenelo slonovo kost moreš najpriprostejše tako le obeliti: Moči prav pogosto kost z vodo ter jo imej tako pod steklo postavljeno, da kolikor mogoče solnce nanjo pripeka.

Kako kuriti s premogom. Pravilno kuriti s premogom ni tako lahko; ako hočeš premog hraniti in ga popolnoma izkoristiti. Ker je kurjava v raznih obrtih sploh važna reč, pisali bomo še večkrat o tem predmetu. Danes le opozarjamo, da je napačno premog nalagati na žerjavico, kakor se običajno dela. Kadar premog nalagaš, potisni žerjavico nazaj, premog pa nameči tako pred njo, da pride ž njo v dotiko. S tem dosežeš, da iz svežega premoga izhlapijo plini vlečejo čez žerjavico, se tam vžgo in se tako izkoristijo, v tem ko pri običajnem t. j. napačnem ravnanji, neizkoriščeni odidejo skozi dimnik.

Pile in rašplje ojstriti. Zmešaj 1 del solitarjeve kisline, 3 dele žveplene kisline in 7 delov vode. V to tekočino polagaj pile, poprej jih pa očisti nesnage in tolščobe. V tekočini naj pile leže 10 sekund do 5 minut in sicer z ozirom na to, koliko so obrabljene, kako so velike in kako fino so nasekane. Mehke in fino nasekane pile so hitrejši ostre. Tekočina pa postaja vedno slabejša, zato jo moraš jačiti z dodajanjem imenovanih kislin. Poojstrene pile potem dobro izperi v tekoči vodi, pomoči jih v belež od apna, ter jih posuši v vročini. Posušene pile dobro odergni s ščetjo (krtačo), katero pomakaj